

УДК 371.13:372.3
DOI 10.32342/2522-4115-2018-16-28

І.Г. ДАНИЛЬЧЕНКО,
*кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НАВИЧОК, ОРІЄНТОВАНИХ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА»)

У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх вихователів на засадах сталого розвитку. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток і підготовки майбутніх вихователів до їх здійснення. Запропоновано систему підготовки майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток у процесі вивчення художніх творів.

Ключові слова: сталий розвиток, освіта для сталого розвитку, вихователь дітей дошкільного віку, екологічна освіта дошкільнят, економічне виховання дошкільнят, соціальний розвиток дітей, художня література.

Постановка проблеми. На сьогодні проблема сталого розвитку є однією з найактуальніших, адже спричинена ускладненням взаємозв'язків між людиною та навколишнім середовищем. Виходячи з цього, на міжнародному рівні почали обговорюватися й вирішуватися глобальні соціально-економічні та екологічні проблеми. Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією з першочергових та актуальних тенденцій у сучасному світі.

Глобального значення в цих умовах набуває освіта, яка орієнтована на сталий розвиток і спрямована на засвоєння людьми різного віку надзвичайно важливих навичок екологічної, економічної й соціально доцільної поведінки, без чого неможливе створення та існування благополуччя суспільства, відображає соціальний досвід взаємодії з довкіллям на принципах гуманізації і гармонізації. Визначальну роль у розвитку світобачення людини відіграє саме період дошкільного дитинства.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз літератури свідчить, що окремі складові проблеми сталого розвитку входять до актуальних питань сучасної педагогічної освіти, підготовки майбутніх вихователів. Зокрема різні теоретичні та методичні аспекти природознавчої та екологічної підготовки майбутніх педагогів знайшли своє відображення в сучасних працях Т. Анісімової, В. Бобрицької, В. Вербицького, Л. Загородньої, Н. Лисенко, Г. Пустовіт, О. Плахотніка та ін. Науковці С. Іванчук, О. Кононко, Н. Кривошея, М. Лобанова, Н. Миськова, А. Сазонова та ін. досліджують питання економічного виховання та культури споживання дітей дошкільного віку. На окремих аспектах соціального розвитку дошкільнят акцентують увагу Н. Абашина, А. Гончаренко, С. Курінна, В. Любашина, Л. Михайлова, Т. Піроженко, І. Рогальська-Яблонська, Н. Скрипник, Г. Смольникова та ін.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень у цьому напрямі та вагомий внесок згаданих вище авторів, проблема підготовки вихователя до формування навичок,

орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку розроблена не повною мірою, що негативно позначається на професійному становленні фахівців з дошкільної освіти. Недостатньо вивченими є можливості використання художньої літератури з метою підготовки майбутнього педагога до формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку і підготовки майбутніх вихователів та презентувати систему роботи з підготовки майбутніх вихователів до формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Поняття «сталий розвиток» є офіційним дослівним перекладом англійського формулювання «sustainable development», де основну увагу приділяють прикметнику «sustainable» (стійкий, рівноважний, збалансований, самопідтримуваний), корінь якого – «sustain» (підтримувати щось на деякому рівні) надійшов до англійської у видозміненому вигляді зі старофранцузького відповідника «soustenir» (дієслово в аналогічному значенні).

Уперше зміст категорії «сталий розвиток» було визначено на глобальному рівні як концептуальна основа проектів ООН, спрямованих на захист навколишнього середовища. Теоретичні основи сталого розвитку як нової парадигми розвитку цивілізації, що передбачає гармонійну взаємодію біологічного і соціального чинників, подано в працях В. Вернадського, С. Подолинського, М. Руденка та ін., однак автором поняття «сталий розвиток» у сучасному розумінні є прем'єр-міністр Норвегії Г. Х. Брундланд, яка вперше сформулювала його в 1987 р. у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє». Відповідно до цього визначення сталим є такий розвиток, що задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. При цьому сталий розвиток являє собою не законсервований стан гармонії, а динамічний процес змін, в якому масштаби експлуатації ресурсів, напрям капіталовкладень, орієнтація технічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються з нинішніми і майбутніми потребами. Проте, за визначенням ООН, поняття розвитку не тотожне простому зростанню, а передбачає насамперед удосконалення та всебічні якісні зміни [1, с. 17].

В «Енциклопедії освіти» подано таке тлумачення поняття «сталий розвиток»: «регульований соціально-економічний процес, більш упорядкований порівняно з існуючим, який передбачає тривалий позитивний розвиток і зміни у суспільстві, узгоджений із сучасними і майбутніми потребами на засадах нових технологій» [3, с. 870].

Як зазначає О. Пометун, Концепція сталого розвитку набуває значного поширення як одна з провідних глобальних проблем людства, що має міждисциплінарний характер і розглядається в багатьох аспектах і ракурсах. Серед ідей, які вона охоплює, науковець називає: розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем. «Розвиток буде сталим тільки тоді, коли буде досягнута рівновага між різними факторами, що зумовлюють загальний рівень життя; нинішнє покоління має обов'язок перед прийдешніми поколіннями залишити достатні запаси соціальних, природних та економічних ресурсів для того, щоб вони могли забезпечити для себе рівень добробуту не нижчий, ніж той, що ми маємо тепер» [6, с. 10].

Основною причиною виникнення освіти для сталого розвитку, як зазначає Н. Миськова, є усвідомлення науково-педагогічною спільнотою необхідності змін в освітній парадигмі для подальшого сталого розвитку суспільства, економіки та навколишнього середовища. Ключовим аспектом освіти для сталого розвитку є переорієнтація змісту та форм освітнього процесу на таку модель провадження освітньої діяльності, базисом якої виступає міждисциплінарність [5].

Освіта є базовим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку за рахунок забезпечення особистості можливістю втілити свої уявлення про суспільство у життя. Саме така ключова роль освіти зафіксована в головних документах Всесвітніх форумів зі сталого розвитку.

Так, для поняття «навички, орієнтовані на сталий розвиток» Н. Миськова пропонує таке тлумачення: «автоматизовані дії, спрямовані на задоволення власних життєвих потреб, виконання яких відбувається на основі ціннісного ставлення до природи, людей, середовища. Навички, орієнтовані на сталий розвиток, стосуються збереження та охорони

природного довкілля, зменшення кількості відходів від діяльності та марних витрат сировини, енергії; підтримки морального і психологічного клімату у мікро- та макросоціумі, удосконалення взаємин між оточуючими» [5, с. 67].

Для реалізації ідей сталого розвитку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти Н. Гавриш, О. Пометун розроблено спеціальну освітню програму з методичними матеріалами «Дошкільнятам про сталий розвиток». Автори наголошують, що особливості організації освіти для сталого розвитку в дошкільному закладі зумовлені специфікою розвитку психічних процесів дошкільників, їхнім світоглядом, а важливими складовими методики впровадження освіти для сталого розвитку є самопізнання, самонавчання дітей через діяльність, спрямування дітей на прийняття самостійних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку.

Як підкреслюють автори програми, специфіка формування в старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, зумовлена особливостями розвитку їхніх психічних процесів. Важливими чинниками взаємодії з дошкільниками в цьому контексті є їх самопізнання, самонавчання через діяльність, створення умов для прийняття власних рішень у повсякденному житті, виконання дій у напрямі сталого розвитку [2].

Надзвичайно важливо забезпечити теоретичну та практичну підготовку майбутніх вихователів до формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток дошкільників, зокрема і засобом художньої літератури, професійна діяльність яких реалізується в умовах закладу дошкільної освіти. Важливою проблемою є узгодження потреб практики навчально-виховної роботи в закладі дошкільної освіти зі змістовим та операційним компонентами професійної підготовки випускників закладів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Важливим змістовим компонентом професійної підготовки майбутніх вихователів для формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку, є використання художньої літератури, зокрема в сучасній науково-педагогічній практиці.

Одним із концептуальних підходів нашого дослідження є збагачення дисципліни «Дитяча література» художніми творами, які сприяють формуванню навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку з урахуванням виховних засобів. Тому вважаємо за необхідне охарактеризувати основний потенціал художньої літератури в контексті можливостей її впливу на розвиток світосприймання дитини.

З огляду на підвищену емоційну сприйнятливості дітей дошкільного віку та незаперечну роль, поряд з іншими, словесних методів, значне місце у формуванні навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку займає природознавча література (жанри пізнавального оповідання й казки), яка, впливаючи одночасно на почуття і свідомість дитини, сприяє формуванню початкових екологічних уявлень про живі організми, зв'язки й залежності в природі, цілісність природи, а також виховує позитивне емоційно-ціннісне ставлення до неї та мотивує екологічно доцільну поведінку, зумовлює та регулює діяльність в природі. Художня література має також соціалізуючий вплив на дошкільників, з її допомогою дитина вчиться жити в суспільстві. У дитини дошкільного віку розвивається творча уява, фантазія, мислення. Твори художньої літератури – це один з найважливіших соціалізуючих та виховних засобів для розвитку особистості дітей дошкільного віку, за допомогою яких дитина стає соціально компетентною. Ми погоджуємося з думкою О. Кононко, яка вважає, що книжка є основою закладення позитивних рис особистості, починаючи з дошкільного віку. «Стара й сучасна, вітчизняна та зарубіжна, різна за жанрами, ілюстрована, дитяча і доросла – вона важливий складник дитячої субкультури, її уособлення і нахнення» [4, с. 98].

Завдяки соціалізації дошкільника засобом дитячих художніх творів відбувається процес адаптації дитини в суспільстві, соціально-особистісного зростання, становлення особистості в соціумі, закладаються духовні, моральні та особистісні риси дітей дошкільного віку, формуються суспільні відносини, риси характеру, накопичується соціальний досвід спілкування з іншими людьми. Людяність, володіння соціальними нормами поведінки в різних життєвих ситуаціях, налагодження гармонійних та дружніх стосунків з однолітками та дорослими людьми – все це і формує особистість соціально компетентної дитини дошкільного віку.

Так, В. Сухомлинський наголошував: «Правильне включення в життя суспільства, правильна соціалізація можлива лише тоді, коли людина свідомо прагне до гармонії власного «Я» з інтересами інших людей, не тільки вміє, а й прагне поступитися своїми бажаннями в інтересах загального блага» [8, с. 453].

Необхідність формування особистості дитини дошкільного віку як суб'єкта економічної соціалізації, економічної освіти актуалізує питання економічного виховання – цілеспрямованого процесу взаємодії дорослого і дитини, орієнтованого на засвоєння доступних віком елементарних економічних понять, формування моральних почуттів і морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки. Одним із засобів економічного виховання також є художня література.

Підготовка майбутніх вихователів до формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку, відбувалася в 2 етапи: 1-й – базовий, 2-й – практичний. На кожному етапі вирішувалися певні завдання згідно з визначеною метою.

Метою базового етапу було забезпечення сприйняття й усвідомлення студентами загальної мети та завдань освіти для сталого розвитку дошкільнят засобом дитячої художньої літератури. На цьому етапі педагог під час викладання дисципліни «Дитяча література» подавав інформацію про твори художньої літератури, які сприятимуть формуванню навичок, орієнтованих на сталий розвиток дітей дошкільного віку, вчив їх аналізувати, оцінювати, відбирати й доцільно використовувати в роботі з дошкільниками.

Так, у процесі ознайомлення студентів із українською дитячою літературою ХХ ст. особливу увагу акцентували на творчості письменників, художні твори яких сприяють формуванню навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Це, зокрема, Н. Забіла (цикли творів «Навесні та влітку», «Восени та взимку», «Проліски», «Прогулянка до лісу», «Дванадцять місяців», «Казки лісової кринички»), О. Іваненко («Кульбабка», «Бурулька», «Чудесна квітка»), В. Сухомлинський («Фіалка і бджілка», «Зайчик і місяць», «Пелюстка і квітка», «Для чого півневі гребінець», «Іжачок і світлячок», «Два метелики», «Як починається осінь», «Як зайчик грівся взимку проти місяця», «Зайчик і горобина», «Флейта і вітер»; «Ледача подушка», «Бо я – людина», «Добре слово», «Красиві слова і красиве діло», «Легенда про золоте зернятко істини», «Лялька під дощем», «Материнське щастя», «Мокра і суха сорочки», «Образливо слово», «Правда буває гірша за неправду», «Як Федько відчув у собі людину», «Який слід повинна залишити людина на землі?»), К. Переліса («Курка і курчатка», «Дощик», «Дорічки», «Теплий дощик», «Ой ти сонечко», «Вітер», «Зимонька», «Сніжок», «Польова мишка», «Равлик», «Ящірка», «Бджілка», «Метелик», «Сорока», «Чапля», «Яблучка», «Грушка», «Пролісок», «Шипшина», «Бузок», «Кульбаби», «Чебрець», «Дзвіночки», «Сунічки», «Хто я?», «Золота осінь», «Осінні танці», оповідання «Довгоніс») тощо.

Одним із найперспективніших напрямів розвитку творчих здібностей особистості, необхідних сучасному фахівцеві, є проблемне навчання. Проблемне навчання зміцнює мотивацію пізнавальної діяльності. Проблема викликає внутрішню зацікавленість студента, що стає чинником активізації навчального процесу та ефективності навчання. Тому під час лекції, створюючи проблемні ситуації, ми спонукали студентів до внутрішньої суперечки, в якій вони ставали на різні боки логічних позицій, сприймаючи різноманітні точки зору, несумісні одна з одною.

На лекційних заняттях викладач давав необхідні опорні знання, висловлював власні судження, заохочував до глибшого пізнання, зацікавлював студентів вивченням теми. Але не вимагав прийняття єдиної думки, не диктував своє прочитання тексту, він лише спонукав до певних оціночних висновків, а студент вчився їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії із сучасним життям, власним досвідом тощо. Загалом така демократична побудова занять спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог викладача та студента з художнім текстом, дає широкий простір для самостійного сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

Зважаючи на те, що традиційні форми навчальної роботи мають обмежені можливості для прояву студента як творчої особистості, ми застосовували нетрадиційні форми. Зміст нетрадиційних форм навчання полягає у тому, що вони, розвиваючи ініціативу та творчий потенціал студентів, по-перше, формують у них установку на творчий підхід до своєї май-

бутньої педагогічної діяльності, по-друге, підвищують пізнавальну активність та інтерес до навчальних занять, по-третє, створюють умови для формування професійно важливих якостей, які проявляються в умінні керувати своїми педагогічними можливостями й почуттями, а також для формування професійних умінь; і, по-четверте, при проведенні нетрадиційних занять нестандартно організоване середовище, в якому працюють студенти, сприяє підвищенню рівня засвоєння запропонованої викладачем навчальної інформації.

На цьому етапі викладачем проводилися проблемні лекції: лекція удвох з теми «Методи ознайомлення дітей з довкіллям», лекція з використанням інтерактивних прийомів «мозковий штурм», «незакінчені речення», «мікрофон», лекція з наперед запланованими помилками.

Характерною особливістю лекційних занять є їхня висока інформативність, яка передбачає передавання студентам значного за обсягом змісту навчального матеріалу.

Основна мета лекції вдвох (бінарної) полягає в тому, щоб якомога повніше розкрити всі аспекти обговорюваної проблеми. Лекція, проведена таким чином, сприяла тому, що студенти намагалися сконцентрувати увагу на основних аспектах проблеми використання методів ознайомлення дітей з довкіллям, зокрема на читанні художніх творів, спрямованих на формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Основну частину роботи брав на себе викладач дисципліни «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям», який готував план, сценарій проведення лекції та основний виклад матеріалу. Викладач дисципліни «Дитяча література» презентував художні твори природничого, економічного змісту та твори, які сприяють соціалізації дітей та які можна використати в процесі формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток під час проведення занять, екскурсій, цільових прогулянок, повсякденних прогулянок, розваг. Студенти брали участь у цій лекції таким чином: заздалегідь кожен студент готував коротку анотацію творів, спрямованих на формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток, які можна використати з дітьми різних вікових груп.

Така форма опанування матеріалу під час лекційного заняття дозволяла цілісно сприймати тему лекції, здобувати інтегровані знання з проблеми використання художніх творів у процесі формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Варто зазначити, що для успішної реалізації ідеї лекції вдвох варто дотримуватися таких правил: лектори разом складають план лекції, визначають її мету; добирають літературу; з'ясовують методи, що використовуватимуться у процесі повідомлення навчального матеріалу, порядок подання матеріалу кожним лектором; визначають тривалість повідомлень, добирають ТЗН.

Окрім цього виду лекції, проводилася міні-лекцію-брейнстормінг. Ми умовно поділили заняття на дві частини: перша – лекція, друга – брейнстормінг, що давало змогу максимально залучати всіх студентів до розв'язання висунутої проблеми; визначити рівень знань і практичний досвід усієї групи. Під час лекційної частини заняття з теми «Творчість Олени Пчілки та Лесі Українки» ми ознайомили студентів з життєвим і творчим шляхом письменниць, їхнім внеском у розвиток дитячої літератури; жанровою і тематичною різноманітністю їхніх творів. А два питання, що мали методичний характер, засвоювалися студентами під час брейнстормінгу. Проводився він таким чином: ми оголошували завдання: запропонувати твори Лесі Українки, Олени Пчілки, які можна використати в роботі з дітьми різних вікових груп під час формування в них навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Потім призначався секретар, який занотовував усі варіанти виконаних завдань, встановлював часовий ліміт, повідомляв основні правила. Якщо можливості групи вичерпуються, а завдання повністю не виконується, діапазон відповідей розширює викладач. Коли брейнстормінг стихає, дається оцінка проведеної роботи, підбиваються підсумки, дається оцінка знань студентів, продемонстрованих у процесі заняття.

Мета практичного етапу полягала у переведенні теоретичних знань з дисципліни «Дитяча література» у площину практичних умінь і навичок.

Нами передбачалося використання практичних занять як за класичною структурою (вступ викладача, відповіді на запитання студентів; практична частина як планова; заключне слово викладача), так і практичних занять у вигляді семінарів, побудованих на інтерак-

тивних технологіях, які є засобом максимальної одночасної розумової активізації усієї студентської групи.

У межах розробленої нами системи, в розрізі викладання курсу «Дитяча література», працюючи на практичних заняттях, студенти формували й удосконалювали вміння інтегрувати знання з основ сталого розвитку та літературознавчі знання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, вчилися діагностувати власний рівень сформованості навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Практичні заняття передбачали аналіз творів художньої літератури, які спрямовані на формування в дітей навичок, орієнтованих на сталий розвиток, а також набуття вмінь використовувати знання, отримані в навчальному процесі, в практиці роботи закладів дошкільної освіти.

Низка практичних занять була побудована на використанні інтерактивних технологій. Так, для обговорення питань з теми академічна група об'єднувалася в дві підгрупи. Перша підгрупа займала місце в «акваріумі», де відбувалося активне обговорення якогось питання плану. Друга підгрупа перебувала за межами акваріуму, уважно слухала й аналізувала хід обговорення, яке відбувалося в акваріумі. Студенти цієї підгрупи задавали запитання представникам першої підгрупи і оцінювали їхні відповіді. Для обговорення наступного питання підгрупи мінялися місцями. Ми уважно стежили за ходом обговорення питань, в аркуші оцінок робили помітки, а в кінці заняття аналізували роботу кожного студента, об'єктивно його оцінювали, враховуючи оцінки студентів.

З метою вдосконалення вмінь студентів аналізувати твори і вдумливо та методично грамотно їх використовувати в процесі формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток, ми використали технологію «займи позицію». Студент, обравши художній твір конкретного автора, мав довести доцільність його використання вихователем у процесі формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток дітей. Інший студент мав погодитися з позицією одногрупника або ж зайняти діаметрально протилежну, аргументувавши свій вибір.

Оцінюючи відповіді студентів, ми враховували: знання дитячої психології, дошкільної педагогіки, методики екологічної освіти, методики ознайомлення дітей із суспільним довкіллям, дитячої літератури і вміння добирати твори і доцільно використовувати їх у процесі роботи з дітьми дошкільного віку.

Усі форми підготовки студентів до практичних занять давали змогу виявити знання студентів з дисциплін «Основи природознавства з методикою», «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям», «Дитяча література», їх підготовленість до самостійної роботи та їхнє ставлення до реалізації завдань з формування в дітей дошкільного віку навичок, орієнтованих на сталий розвиток під час майбутньої професійної діяльності. Тому, організовуючи систему роботи, важливу роль відводили самостійним завданням для студентів. Самостійна робота репродуктивного й творчого характеру не тільки сприяла актуалізації екологічних, методичних і літературознавчих знань, але й орієнтувала студентів на пошук необхідного літературного джерела. Крім того, система завдань становила основу для розвитку творчої фантазії майбутніх педагогів, орієнтувала студентів на застосування отриманих знань, умінь, навичок у роботі з дітьми дошкільного віку в дитячому закладі.

Практичний етап реалізовувався не тільки в процесі аудиторних занять, а й під час педагогічної практики студентів у дошкільних закладах. Студенти, з урахуванням наявних у дітей знань і уявлень про навколишній світ, обирали необхідні художні твори, орієнтуючись на наукову основу, читали їх, залучали дітей до діалогованої розповіді, бесіди, проводили роботу з ілюстраціями, організовували театралізовані ігри.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, запропонована система роботи на заняттях з курсу «Дитяча література» сприятиме якісному покращанню фахової підготовки майбутніх вихователів до роботи з формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку. Подальші розвідки стосуватимуться питань наступності у взаємодії з батьками вихованців щодо використання художньої літератури в процесі формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку / Г. Брундланд. – Оксфорд, 1987. – 125 с.
2. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.І. Пометун. – Дніпропетровськ, 2014. – 120 с.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. – Київ, 2008. – 1040 с.
4. Кононко О.Л. Художня література. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні / О.Л. Кононко. – Київ, 2003. – С. 149–152.
5. Миськова Н.М. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Н.М. Миськова; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України. – Хмельницький, 2018. – 322 с.
6. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку: посібник / за ред. О.І. Пометун. – Київ, 2015. – 120 с.
7. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України [Електронний ресурс] / В. Трегобчук // Вісник НАН України. – 2002. – № 2. – С. 31–40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_2_7
8. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / за ред. З.Н. Борисової. – Київ, 2004. – 511 с.

References

1. Brundland, H. (1987). *Nashe spilne maibutne* [Our common future]. *Mizhnarodna komisiia z navkolyshnoho seredovyshcha i rozvytku* [International Commission on Environment and Development]. Oxford, 125 p. (In Ukrainian).
2. Pometun O.I. (Ed.). (2014). *Doshkilniatam - osvita dlia staloho rozvytku* [Preschoolers – Education for Sustainable Development]. Dnipropetrovsk, 120 p. (In Ukrainian).
3. Kremen V.H. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv, 1040 p. (In Ukrainian).
4. Kononko, O.L. (2003). *Khudozhnia literatura. Komentar do Bazovoho komponentu doshkilnoi osvity v Ukraini* [Fiction. Commentary on the Basic component of pre-school education in Ukraine]. Kyiv, pp. 149-152. (In Ukrainian).
5. Myskova, N.M. (2018). *Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity do formuvannia u starshykh doshkilnykiv navychok, orientovanykh na stalyy rozvytok. Dys. kand. ped. nauk* [Preparation of future teachers of pre-school establishments for the formation of skills for senior preschool children oriented towards sustainable development. Diss. cand. ped. nauk]. Khmelnytskyi, Khmelnytska humanitarно-pedahohichna akademiia MON Ukrainy, 322 p. (In Ukrainian).
6. Pometun O.I. (Ed.). (2015). *Pidhotovka vchyteliv do vykladannia pytan staloho rozvytku* [Teachers Training To Teaching Sustainable Development]. Kyiv, 120 p. (In Ukrainian).
7. Trehobchuk, V. (2002). *Kontseptsiiia staloho rozvytku dlia Ukrainy* [Concept of sustainable development for Ukraine]. *Visnyk NAN Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], no. 2, pp. 31-40. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_2_7 (in Ukrainian).
8. Borysova Z.N. (Ed.). (2004). *Khrestomatiia z istorii doshkilnoi pedahohiky* [Textbook on the history of preschool pedagogy]. Kyiv, 511 p. (In Ukrainian).

В статье рассмотрена проблема подготовки будущих воспитателей на принципах устойчивого развития. Проанализированы психолого-педагогические исследования по проблеме формирования навыков, ориентированных на устойчивое развитие у детей дошкольного возраста и подготовки будущих воспитателей к их осуществлению. Предложена система работы по подготовке будущих воспитателей к формированию навыков, ориентированных на устойчивое развитие у детей дошкольного возраста в процессе изучения художественных произведений.

Ключевые слова: устойчивое развитие, образование для устойчивого развития, воспитатель детей дошкольного возраста, экологическое образование дошкольников, экономическое воспитание дошкольников, социальное развитие детей, художественная литература.

The article deals with the problem of future preschool teachers' training on the principles of sustainable development. Psychological and pedagogical research on the problem of skills focused on preschoolers' sustainable development and preparation of future preschool teachers for formation of such skills are analyzed in the article. The system of work in future preschool teachers' training to develop skills focused on preschoolers' sustainable development in the process of studying literary works is suggested.

Key words: sustainable development, education for sustainable development, preschool teacher, environmental education of preschoolers, economic education of preschoolers, social development of children, fiction.

Одержано 14.09.2018.